

Верховний
Суд

ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ

Ольга Булейко

Суддя Верховного Суду

Кандидат юридичних наук

Розгляд місцевими загальними судами справ про адміністративні правопорушення, за статтю 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення, у 2019–2020 роках

№ з/п	Найменування показника	2019	2020	Динаміка %
А	Б	1	2	3
1	Надійшло справ за звітний період	387	350	-9,6
2	Перебувало на розгляді справ	387	387	стаб.
3	Повернуто справ	102	90	-11,8
4	Розглянуто справ із винесенням постанов	248	265	6,9
5	Залишок нерозглянутих справ на кінець звітного періоду	37	32	-13,5
6	Кількість осіб, щодо яких розглянуто справи, – у с ь о г о	248	265	6,9
7	Закрито справи, у с ь о г о, із них:	114	147	28,9
	– звільненням від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення	22	14	-36,4
	– відсутністю події і складу адміністративного правопорушення	54	67	24,1
	– закінченням строків накладення адміністративного стягнення	36	64	77,8
8	Кількість осіб, на яких накладено адміністративне стягнення	124	106	-14,5
9	Кількість осіб, до яких застосовано заходи впливу, передбачених статтею 24-1 КУпАП	10	12	20,0
10	Види адміністративних стягнень, накладені на осіб:			
	– штраф	114	98	-14,0
	– громадські роботи	10	8	-20,0
11	Сума накладеного судом штрафу (грн.)	114 849	102 085	-11,1
	Сума штрафу, сплаченого добровільно (грн.)*	57 375	63 835	11,3

Розгляд апеляційною інстанцією справ про адміністративні правопорушення,
за статтею 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення,
у 2019–2020 роках

№ з/п	Найменування показника	2019	2020	Динаміка %
А	Б	1	2	3
1	Кількість справ за апеляційними скаргами, що надійшли на розгляд	12	17	41,7
2	Кількість справ за апеляційними скаргами, що перебували на розгляді	12	18	50,0
3	Кількість повернутих апеляційних скарг	2	2	стаб.
4	Переглянуто справ за апеляційними скаргами, із них:	9	15	66,7
5	залишено без змін	5	10	у 2 рази
	скасовано, із них:	4	5	25,0
	із закриттям провадження у справі, із них	2	4	у 2 рази
	у тому числі через відсутність події і складу адміністративного правопорушення	2	3	50,0
	з прийняттям нової постанови	2	1	-50,0
	змінено	0	0	-
6	Кількість апеляційних скарг, розглянутих понад строки, встановлені КУпАП, од	5	10	у 2 рази

Практика судів апеляційної інстанції у справах про адміністративні правопорушення за статтею 173-4 КУпАП

Рішення від 1 липня 2020 року (справа № 595/420/20) Тернопільський апеляційний суд

«Відповідно до п.3-1 ст.1 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 року типовими ознаками булінгу (цькування) є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін - кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

З протоколу та письмових пояснень ОСОБА_2 , ОСОБА_5 , ОСОБА_6 , свідка ОСОБА_7 вбачається, що дії ОСОБА_4 щодо ОСОБА_2 не мали **систематичного характеру**.

Суд першої інстанції дійшов вірного висновку, що подія була лише 20 лютого 2020 року, що свідчить про відсутність системності цькування або знуцання, яке визначається поняттям «булінг».

Суду не надано належні та допустимі докази вини ОСОБА_4 у вчиненні ним інкримінованого правопорушення, які б утворювали склад адміністративного правопорушення, передбаченого ч.1 ст.173-4 КУпАП.

Апеляційний суд залишив рішення суду без зміни, апеляційну скаргу - без задоволення

рішення від 22 листопада 2019 року (справа № 33/824/2608/2019) Київський апеляційний суд

протокол про адміністративне правопорушення - суть адміністративного правопорушення, викладена в загальних рисах без конкретизації об'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 3 [ст. 173-4 КУпАП](#), зокрема, в протоколі вказано про вчинення ОСОБА_1 по відношенню до ОСОБА_4 психологічного булінгу, проте, не конкретизовано, які саме насильницькі дії були вчинені порушником по відношенню до потерпілого та коли саме.

об'єктивна сторона складу інкримінованого правопорушення органом який складав протокол не встановлена.

у порушення вимог [ст. 278 КУпАП](#), місцевий суд притягнув ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за ч. 3 [ст. 173-4 КУпАП](#), при тому, що дані матеріали слід було направити на доопрацювання.

Невідповідність протоколу про адміністративне правопорушення вимогам закону унеможливорює прийняття у справі законного й обґрунтованого судового рішення. Без усунення зазначених вище недоліків протоколу про адміністративне правопорушення розгляд справи є неможливим.

Відповідно до [ст. 251 КУпАП](#) протокол про адміністративне правопорушення є джерелом доказів у справі.

Верховним Судом України визнано правильною практику тих суддів, які вмотивованими постановами повертають протоколи про адміністративні правопорушення, складені без додержання вимог [ст. 256 КУпАП](#), відповідному правоохоронному органу для належного оформлення (п.24 [постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14](#)).

Зазначені вище недоліки при підготовці матеріалів справи про адміністративне правопорушення позбавляють апеляційний суд можливості належно оцінити наявні матеріали для прийняття законного та обґрунтованого рішення про наявність чи відсутність вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 3 [ст. 173-4 КУпАП](#).

протокол про адміністративне правопорушення не відповідає вимогам [ст. 256 КУпАП](#), оскільки суть адміністративного правопорушення, викладена в загальних рисах без конкретизації об'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 3 [ст. 173-4 КУпАП](#), що є перешкодою розгляду справи по суті, а норма закону про перевірку суддею правильності його складення дотримана не була, враховуючи положення ч. 7 [ст. 294 КУпАП](#), апеляційний суд виходить за межі апеляційної скарги та приходять до висновку, що матеріали необхідно повернути для їх **доопрацювання** з метою усунення вищевказаних недоліків

Рішення від 21 квітня 2021 року (справа № 33/821/183/21) Черкаський апеляційний суд

У протоколі про адміністративне правопорушення не зазначені відомості про негативні наслідки протиправних дій ОСОБА_1 у вигляді шкоди психічному або фізичному здоров'ю конкретного потерпілого за кожним конкретним епізодом насильницьких дій, які в сукупності підпадали би під ознаки булінгу.

Крім того, з протоколу про адміністративне правопорушення вбачається, що «11.01.2021 року було встановлено вчинення ОСОБА_1 адміністративного правопорушення». Таким чином інспектор відділу превенції 11.01.2021 року встановив вчинення правопорушення, при цьому в протоколі не вказано коли саме (дата, час), дане правопорушення вчинено ОСОБА_1, що є істотним порушенням вимог [ст. 256 КУпАП](#).

Так, згідно вимог [ст. 256 КУпАП](#), у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються час вчинення і суть правопорушення. Навіть у тому випадку, якщо рахувати, що інспектор відділу превенції допустив опіску та мав на увазі, що адміністративне правопорушення вчинено 11.01.2021 року, то така обставина не відповідає фактичним обставинам справи.

Так, згідно дослідженого наказу про відпустку та копії закордонного паспорта ОСОБА_1, остання 11.01.2021 року перебувала у відпустці та знаходилась за межами України. Крім того, 11.01.2021 року в школі відбувалось дистанційне навчання.

Відповідно до практики ЄСПЛ суд не вправі самостійно змінювати на шкоду особі фабулу, викладену у протоколі про адміністративне правопорушення, яка, по суті, становить виклад обвинувачення у вчиненні певного правопорушення, винуватість у скоєнні якого певною особою має доводитися в суді. Суд також не має права самостійно відшукувати докази винуватості особи у вчиненні правопорушення. Адже, діючи таким чином, суд неминуче перебиратиме на себе функції обвинувача, позбавляючись статусу незалежного органу правосуддя, що є порушенням [ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод](#).

За таких обставин, суддя районного суду дійшов вірного висновку, що матеріали адміністративного провадження не містять достатньої кількості належних та допустимих доказів, які б переконливо вказували на вчинення ОСОБА_1 дій, зазначених у диспозиції ч.1 [ст.173-4 КУпАП](#).»

Проблемні питання:

- 1) відсутність чіткого визначення поняття булінг у КУпАП;
- 2) неправильна кваліфікація вчинюваних діянь. Замість кваліфікувати дії за частиною 3 або 4 статті 173-4 КУпАП (булінг (цькування) учасника освітнього процесу) поліцейські кваліфікують дії винних за частиною 3 статті 184 КУпАП (невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей);
- 3) недоліки складання протоколів про адміністративні правопорушення;
- 4) закриття судом справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-4 КУпАП, у зв'язку з відсутністю складу правопорушення або закінченням строку притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Проблемні питання правозастосування:

1. Співвідношення визначення булінгу у ст. 173-4 КУпАП та ст. 1 Закону України «Про освіту»

Ст. 173 КУпАП	Ст.1 Закону України «Про освіту»
<p>Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого</p>	<p>Булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.</p> <p>Типовими ознаками булінгу (цькування) є:</p> <ul style="list-style-type: none">систематичність (повторюваність) діяння;наявність сторін - кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого;

Міжнародний досвід протидії булінгу

Пілотний проект профілактики насилля в школах – Модельна програма «Профілактика реагування на насилля у загальноосвітніх закладах» (республіка Казахстан)

Цілі:

Підвищення обізнаності про насилля в школі;

Посилення підтримки та участі персоналу школи, учнів та їх батьків у формуванні шкільного середовища без насилля;

Виявлення та повідомлення про випадки насилля в школі;

Покращення заходів реагування;

Удосконалення підходів до профілактики.

Законодавчий аспект

Відсутність чіткого визначення на законодавчому рівні –

поняття «булінг» (КУпАП -ЗУ«Про освіту») ускладнює виконання поставлених завдань з профілактики насилля в школі;

унормування заборони булінгу впливає на превентивність заходів боротьби з булінгом;

не передбачена відповідальність за булінг осіб які досягли повноліття

Кібербулінг –вільне трактування

Верховний
Суд

Дякую за увагу!